

TOSHKENT AMALIY FANLAR UNIVERSITETI

3-Mavzu: Shaxsning rivojlanishi, tarbiyasi va ijtimoiylashuvi

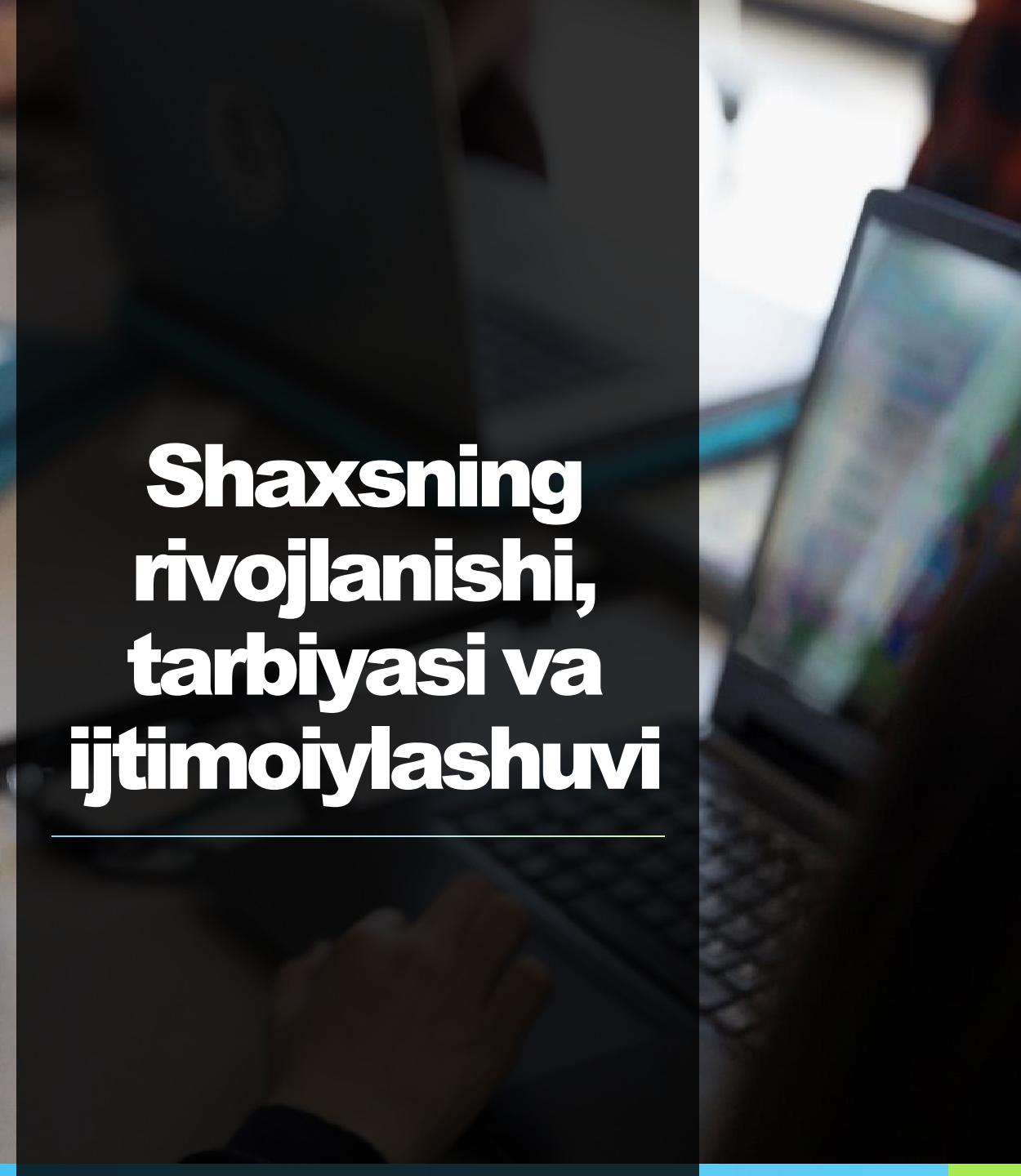

Ma'ruza

Fan:
**Umumiy
pedagogika**

**Shaxsning
rivojlanishi,
tarbiyasi va
ijtimoiylashuvi**

Reja:

1. “Shaxs” tarbiyasining tarkibiy qismlari.
2. Bola shaxsining rivojlanishi, tarbiyasi va kamoloti.
3. Shaxsning rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar.
4. Rivojlanishning yosh va o’ziga xos xususiyatlari.
5. Shaxsning ijtimoiylashuvi.

INDIVID – lotincha “individium” so’zidan olingan bo’lib, “bo’linmas”, “alohida shaxs”, “yagona” ma’nolarini anglatadi.

Odam bolasi individ sifatida dunyoga keladi. Biz katta yoshdagi odamni ham, chaqalojni ham, tilni va oddiy malakani egallay olmaydigan telbani ham individ deymiz. Individ qachonki jamiyatga foydasi tegadigan bo’lib, odamlar bilan ongli munosabatda bo’lgandagina shaxs bo’la oladi.

INDIVIDUALLIK – kishining o’ziga xosligini, uning boshqa odamlardan farqini aks ettiruvchi psixologik fazilatlar birikmasidir.

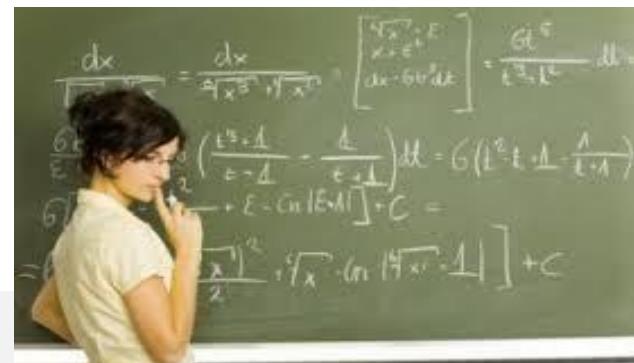

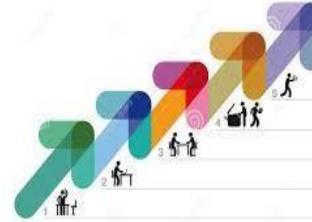
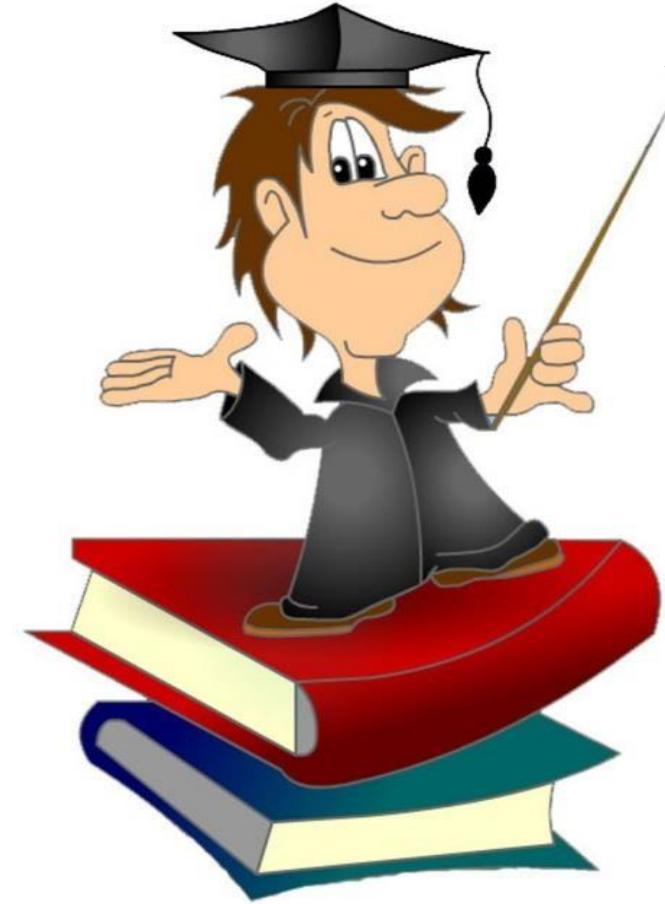
SHAXS

Kelib chiqishi jihatidan ijtimoiy bo’lgan, o’z e’tiqodiga, qarashlariga, munosabatlariga, baholariga ega bo’lgan subyekt shaxs deb ataladi.

Shaxs bu- muayyan jamiyatning a'zosi, ta'lif sohasidagi xizmatlarning iste'molchisi va ularni amalga oshiruvchisidir.

O'quvchi shaxsi – jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar mahsuli bo'lib, ongli faoliyat bilan shug'ullanadi.

Shaxsga yangicha qarash quyidagilardan iborat bo‘ladi:

- pedagogik jarayonda shaxs **obyekt** emas, **subyekt** hisoblanadi;
- har bir o‘quvchi qobiliyat va iste’dod egasi hisoblanadi;
- yuqori etik qadriyatlar shaxsning ustuvor xislatlaridir.

Axborotning hajmi, xilma-xilligi, egallahshga moyilligi va vositalarining yetarliligi samarali individual va mustaqil o‘qitishni tashkil etish uchun zaruriy shart-sharoitlar yaratadi. O‘qitishni jadallashtirish maqsadida, pedagogning o‘quvchiga bo‘lgan munosabati «**sardor**»likdan, uning «**sherigi**»ga aylanishi zarurligini ko‘rsatadi.

O'quvchi shaxsining shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar

Biologik omil

Irsiyat – anatomik-fiziologik tuzilish organlar holati, qaddiqomat, asab tuzilishi xususiyatlari, teri, soch hamda ko'zlearning rangi. Shuningdek, nutq, tafakkur, ixtiyoriy harakat va amallar, vertikal holatda yurish, mehnat, ijod qilish qobiliyati va boshqa iste'dod alomatlari ham nasldan naslga o'tadi.

Tabiiy omil

Muhit – bu shaxsning shakllanishiga ta'sir etuvchi tashqi voqeahodisalar majmuyi.

Oila muhit – mikromuhit ham o'ziga xos muhim tarbiyaviy ta'sirga ega.

Ijtimoiy muhit – maktab, do'stlar, tengqurlar, kishilar va jamiyatdagi insonlar.

Sog'lom turmush tarzi

Shaxsda sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirishda uning jismonan to'g'ri rivojlanishi, o'z salomatligini mustahkamlashi; aqliy va jismoniy faoliyatning yuqori darajada bo'lishiga erishish; gigienik malaka va ko'nikmaga ega bo'lishi; turmush tarzini mavjud axloqiy talablarga muvofiq tashkil etish.

Shaxsnинг rivojlanishiga tarbiyaning ta'siri:

1

Tarbiya ta'sirida muhit bera olmagan bilim, ma'lumot egallanadi, mehnat va texnik faoliyat bilan bog'liq ko'nikma va malakalar hosil bo'ladi;

2

Tarbiya tufayli tug'ma kamchiliklar ham o'zgartirilib, shaxs kamolga yetadi;

3

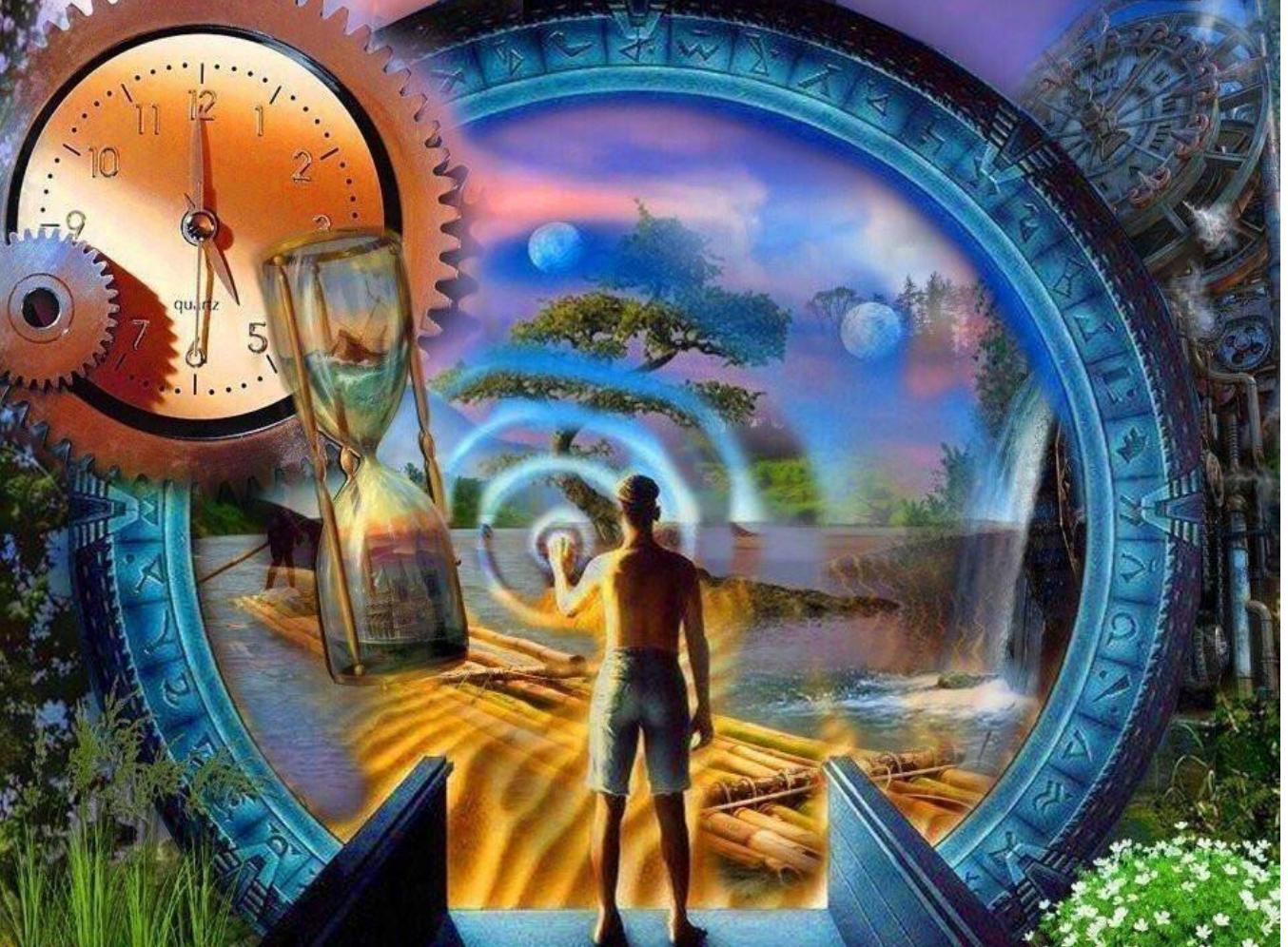
Tarbiya yordamida muhitning salbiy ta'sirini ham yo'qotish mumkin;

4

Tarbiya kelajakka qaratilgan maqsadni belgilaydi.

Yosh xususiyatlari – bolaning ma'lum bir yosh davriga xos bo'lgan anatomik, jismoniy va xususiyatlari.

Rivojlanishning yosh va o'ziga xos xususiyatlari.

Yosh davrlari

1

Go'daklik davri
1 oy – 1 yosh

2

Ilk bolalik davri
1 - 3 yosh

3

Maktabgacha yosh davri
3 -7 yosh

4

Kichik maktab yoshi
7-11-12 yosh

5

O'rta maktab yoshi
(o'smirlik davri)
14-15 yosh

6

Katta maktab yoshi
(o'spirinlik davri)
16-18 yosh

**Yosh davrlari olimlarning turli qarashlari va nazariyalariga
asosan farq qilishi mumkin.**

Shaxsning faolligi va yo'naltirilganligi

Shaxsning faolligi
deganda biz odamning tevarak – atrofdagi tashqi muhitga ko'rsatadigan ta'sirini tushunamiz.

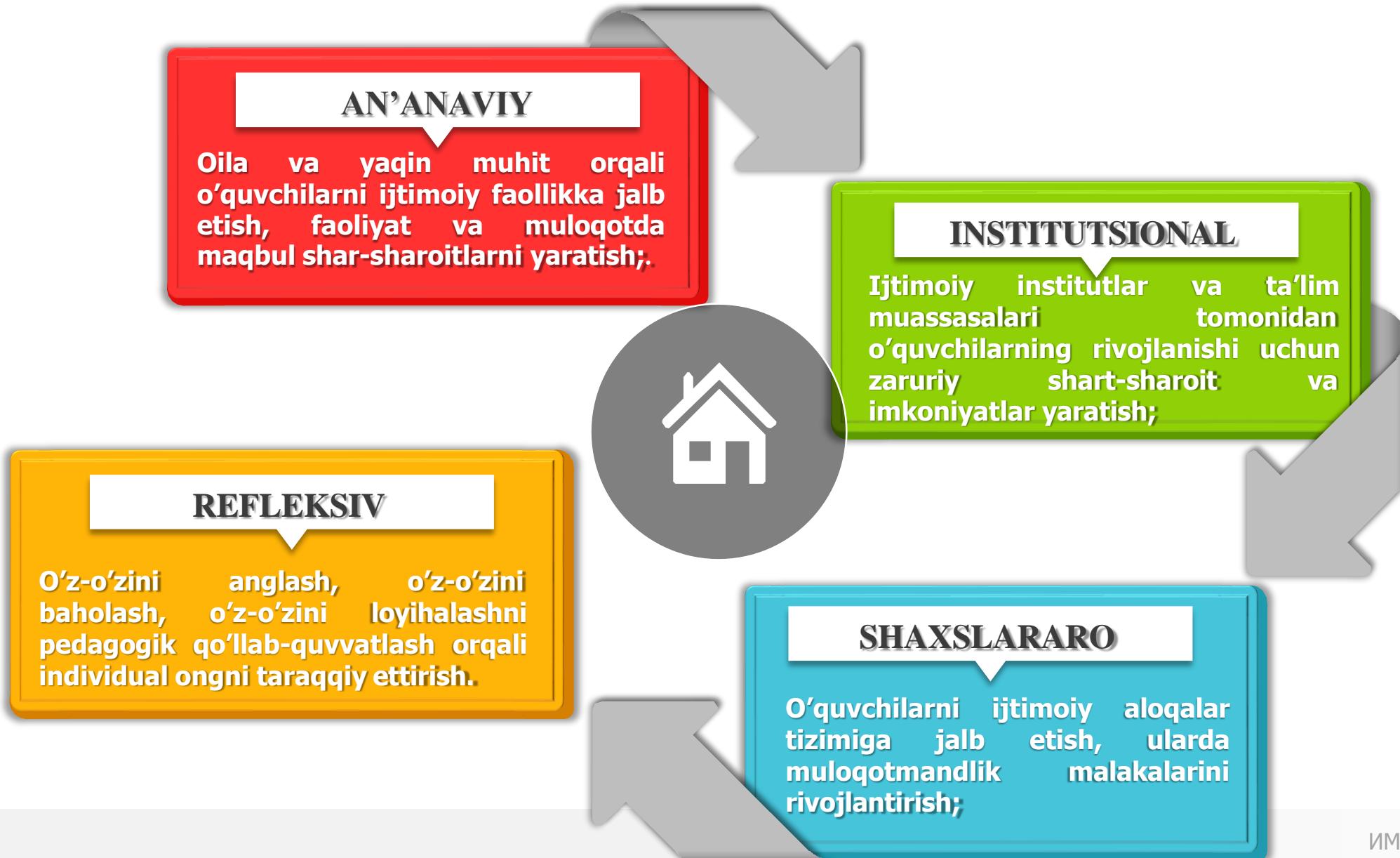
Inson shaxsining faolligi uning turli-tuman ehtiyojlarida, qiziqishlarida, dunyoqarash va ishonch-e'tiqodlarida paydo bo'ladi.

Shaxsning ijtimoiylashuvi.

Shaxsning ijtimoiylashuvi –
ta’lim-tarbiya ta’sirida inson
psixologik funksiyalarining
takomillashuvi, ijtimoiy-axloqiy
qadriyatlar, xulq-atvor me’yor
va qoidalarining o‘zlashtirilishi,
dunyoqarashining boyish
jarayoni va natijasi.

Ijtimoiy lashuvning quyidagi mexanizmlari mavjud:

O'quvchilarni
ijtimoiylashtirishning
muhim sharti ularda
ijtimoiy kompetentlikni
qaror toptirishdir.

Ijtimoiy kompetentlik

insondan ijtimoiy vaziyatlarga
yo'nalganlik va boshqarish qobiliyatini talab etuvchi boshqa kishilar bilan kommunikatsiyani yo'lga qo'yishda o'z ifodasini topadi.

Shaxsning o‘z-o‘zini anglashi, o‘z-o‘zini baholashi va tarbiyalashining tarkibiy qismlari

O‘z-o‘ziga bahoning past bo‘lishi

Ko‘pincha atrofdagilarning shaxsga nisbatan qo‘yayotgan talablarining o‘ta ortiqligi, ularni uddalay olmaslik, turli e’tirozlarning doimiy tarzda bildirilishi, ishda, o‘qishda va muomala jarayonidagi muvaffaqiyatsizliklar oqibatida hosil bo‘lishi mumkin.

O‘z-o‘ziga baho o‘ta yuqori bo‘lishi

shaxs xulq-atvoriga yaxshi ta’sir ko‘rsatmaydi. Chunki, u ham shaxs yutuqlari yoki undagi sifatlarning boshqalar tomonidan sun’iy tarzda bo‘rttirilishi, noo‘rin maqtovlar, turli qiyinchiliklarni chetlab o‘tishga intilish tufayli shakllanadi.

Realistik baho

Shaxsni o‘rab turganlar – otona, yaqin qarindoshlar, pedagog va murabbiylar, qo‘ni-qo‘shni va yaqinlarning o‘rinli va asosli baholari, real, samimiylar munosabatlari mahsuli bo‘lib, shaxs ushbu munosabatlarni ilk yoshligidanoq xolis qabul qilishga, o‘z vaqtida kerak bo‘lsa to‘g‘rilashga o‘rgatilgan bo‘ladi.

“Yuqori sinflarda bolalar shaxs bo‘lib, jamoa bo‘lib shakllanadi. Ayni o‘sha paytda ularni o‘zlari o‘rgangan muhitdan ajratib qo‘ymaslik kerak. Bu yoshlarning ruhiyatiga, davomatiga, oxir-oqibatda ta’lim-tarbiyasiga salbiy ta’sir qilishi mumkin. Shu bois ta’lim jarayonining usluksizligini ta’minlash, o‘quv dasturlarini takomillashtirish zarur”.

**Shavkat Miromonovich Mirziyoyev
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti.**

Nazorat uchun savollar

1. Shaxsning rivojlanishi tushunchasiga izoh bering.
2. Shaxs rivojlanishiga qanday omillar ta'sir ko'rsatadi?
3. Shaxs rivojlanishiga doir zamonaviy yondashuvlarni izohlang.
4. Shaxs rivojlanishining yosh davrlariga tavsif bering.
5. Shaxs rivojlanishining gender xususiyatlari deganda nima tushuniladi?
8. Shaxs ijtimoiylashuvining mazmun-mohiyatini yoritib bering.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Darslik – T.: SANO-STANDART, 2017.416 bet
2. Niyozov G., Axmedova M. Pedagogika tarixidan seminar mashg‘ulotlari. O‘quv qo‘llanma – T.: NOSHIR, 2011.
3. X. Ibragimov., Sh. Abdullayeva Pedagogika nazariyasi Darslik. T., “Fan va texnologiya”, 2008. 288 bet.
4. Pedagogika. // M.To‘xtaxodjaevaning umumiyl tahriri ostida. Darslik. – T.: O‘zbekiston Faylasuflari Milliy jamiyati, 2010.
5. Hashimov K., Nishonova S. Pedagogika tarixi. – T.: O‘zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2005.

**E’tiboringiz uchun
raxmat!**

**Savollar bo‘lsa
marhamat!**

